

Відносини між вельбарською та черняхівською культурами

Артем Чорненко

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

E-mail: draconsan@mail.ru

Вельбарські племена брали участь у формуванні черняхівської культури нарівні з іншими культурно-етнічними групами, які жили в Буго-Дніпровському межиріччі. Вони були одним з її культурно-етнічних компонентів. Суцільним масивом і в чистому вигляді вельбарська культура представлена лише на території Західної Волині. В інших регіонах Правобережжя вельбарські старожитності існують черезсмужно з пам'ятками черняхівської культури, які мають на певних територіях власне етнокультурне забарвлення пов'язане з місцевим субстратом.

Певне значення для розуміння ролі вельбарських племен в історії Південно-Східної Європи мали дослідження черняхівських пам'яток у Костянці, Ягнятині, Леськах, Косанові, Компанійцях та інших, де наявні елементи вельбарської культури.

Найбільш розповсюджені в черняхівській культурі типи жител – наземні каркаси і напівземлянки – властиві і для вельбарської культури на території Західної Волині.

У вельбарській, як і в черняхівській, культурі на могильниках наявні і трупоспалення, і труположення зі значною перевагою трупоспалень (близько 80%). Вельбарські елементи виступають і в обряді кремації, а також в трупо положеннях в простих ямах з північною орієнтацією при наявності підголовників, вугликів, поховального інвентарю, що характерно і для черняхівської культури.

Появу вельбарських племен на схід від Вісли, ні в якому разі не можна розглядати як доказ домінуючої ролі у створенні черняхівської культури. Матеріали з вельбарських селищ, демонструють, що коли в лісостепових районах України почала функціонувати черняхівська культура, культура Західної Волині майже не змінилась. Вона не стала черняхівською, а зберегла всі риси попереднього часу. Новим є лише наявність незначної кількості гончарної сіроглиняної кераміки черняхівської культури у керамічному матеріалі.

У південніших та східних районах Волині, на кордоні з Поділлям і Подніпров'ям, простежено черезсмужне існування двох пам'яток двох культур. Прийшли вельбарські племена, взаємодіючи з місцевими групами населення взяли нарівні з ними участь у формуванні черняхівської культури. Цей процес і визначає внесок носіїв вельбарських старожитностей в історію черняхівської культури.

Проживаючи по сусідству або серед чужого місцевого середовища, вельбарські племена не могли не запозичити в нього деякі риси матеріальної культури, зокрема гончарну кераміку, елементи поховальної обрядності та житлобудівництва. З часом ці запозичення, особливо в ареалі черняхівської культури, набували більш глибокого характеру, змінюючи соціальну і економічну структуру вельбарських племен. В свою чергу, місцеве населення Буго-Дніпровського межиріччя переймало деякі елементи вельбарської культури, в окремих випадках змішуючись з їх носіями.

Протягом III–IV ст. певна частина вельбарських племен втратила свої етнографічні риси, можливо й етнічні особливості. Основна ж кількість германців зберегла їх, запозичивши лише окремі елементи черняхівської культури.